

Халамендик В.Б.

Творча спадщина В'ячеслава Липинського: погляд крізь століття (конференція)

24 квітня 2012 року в Українській академії наук (м. Київ) відбулася міжнародна науково-практична конференція «Ідеолог української державності – В'ячеслав Липинський: постать на тлі історії» (до 130-річчя з дня народження).

Ніхто нам не збудує держави, коли ми її самі не збудуємо, і ніхто з нас не зробить нації, коли ми самі нацією не схочемо бути.

В. Липинський

Для стабільного функціонування та розвитку сучасного українського суспільства відчутно бракує ефективного ідейно-теоретичного підґрунтя. Політична думка України, генеруючись переважно в персоніфікованому вигляді, досягала вагомих наукових здобутків упродовж другої половини XIX і початку XX ст. В ситуації нинішнього ідеологічного хаосу наріжним каменем українського ренесансу є націоналістичні доктрини, серед яких чільне місце посідає теоретична спадщина В'ячеслава Липинського (1882–1931).

В умовах цивілізаційного вибору України ідеї В. Липинського мають особливе значення. Сучасність підтверджує його думку про те, що кардинальні зміни в економіці й духовній сфері неможливі без національної ідеї, ідеології та стратегії розвитку суспільства. Для В. Липинського власна держава – це синонім влади власної національної аристократії, без якої нація залишиться навіки «балакаючим на іншій мові племенем», а всяке «самостійництво» буде лише політичною спекуляцією. Саме тому пріоритетне значення в організації національно-державного буття суспільства В. Липинський відводить політичній еліті – активній групі людей, що об'єднує, організовує етнографічну масу в націю навколо ряду цінностей (в тому числі й політичних). Це найкращі в певний історичний момент люди, які є організаторами й керманичами нації. Як писав Микола Сціборський в праці під промовистою назвою «Націократія»: «Приналежність до цієї провідної верстви зумовлюватиметься <...> лише національною посвятою, здоровим духом, твердими характеристиками, активністю й якісними творчими властивостями її представників».

Формування нації може відбуватися двома шляхами – демократичним та елітарним. Особливість становлення української нації полягає в тому, що державницька та культурна еліта, яка відіграла провідну роль у формуванні багатьох націй, в Україні періодично асимілювалася чи знищувалася. Це дало підставу І. Лисяку–Рудницькому

визнати не елітарній, а демократичний спосіб формування української нації. Добре розвинена українська етнокультура, носієм якої виступав (і виступає) народ, протистояла асиміляції тоді, коли культурна та політична еліта значною мірою піддавалася асиміляції. Однак це не означає, що становлення української нації відбувалося без провідної ролі національної еліти, адже без неї цей процес був би неможливим.

На початку минулого століття викристалізувалися погляди та ідеї Дмитра Донцова, Миколи Міхновського, Миколи Сціборського, В'ячеслава Липинського та багатьох тих, кого правомірно вважаємо своїми провідниками, діячами українського національного відродження. Вони створили власну інтелектуальну традицію, що поєднала універсальні (вселюдські), цивілізаційні (західні) та національні ідеї. Значущою для них залишалася гідність особистості – найвища цінність в загальнолюдських і національних вимірах, національне та соціальне визволення, історичний поступ до свободи й справедливості. Ідея волі та незалежності України була однією з провідних у їхній творчості.

Розмірковуючи над причинами поразки Української держави у 1917–1920 рр., В. Липинський дійшов висновку, що за її створення, тобто за здобуття свободи для української нації, боролися представники української демократичної інтелігенції, які вороже сприймали ідею державної незалежності. Причиною такого ставлення було те, що ідея національної державності перебувала на периферії політичних інтересів української інтелігенції. Вихована на марксистських підручниках, сприйнявши народницьку та просвітницьку ідеології (важко собі уявити соціального мислителя на межі XIX і XX століть, якого оминуло б захоплення марксизмом), українська інтелігенція бачила в державі насамперед «машину придушення», продажну і всевладну бюрократію, що вселяє прегнічує народні маси. Політичним вектором часу було гасло «земля та воля». Дореволюційна українська інтелігенція лише себе вважала носієм української національної ідеї і бачили вихід у співпраці із загальноросійською радикальною та соціалістичною інтелігенцією, щиро вірячи в те, що загальноросійська свобода принесе волю й Україні в межах усеросійської федерації.

Враховуючи історичні факти, живучи тут і зараз, згадуємо В. Липинського, який вважав, що одним із найсуттєвіших чинників, які формують націю, є національна ідеологія, без якої навіть за наявності всіх інших ознак нації не постане національна свідомість. Для того, щоб із населення України витворилася нація, потрібно, щоб на її території постала така політично активна верства, котра має розвинене стихійне жадання влади, скріплене вірою в законність своїх жадань; щоб ця верства була дисциплінована й об'єднана зсередини; щоб вона була здатна розвинути в собі патріотизм; щоб серед громадянства України знайшлися добрі організатори ідеології та виробництва, котрі змусили б державу враховувати свій авторитет і у своїй діяльності знаходили б підтримку серед громадянства. За поглядами В. Липинського, українське національне відродження – рух за державність України – має відбуватися за умов героїчного патріотизму, патріотизму посвяти і любові до нації, національного ідеалізму, з ідейним національним пафосом, ідеалістичним захопленням перед образом волі й незалежності нації, за умов нездоланної віри у свою силу і правду. У зв'язку з цим пригадується слова Ліни Костенко з її історичного роману «Берестечко»: «Ми переможемо. Не такі ми й кволі. / Не допускай такої мислі, / що Бог покаже нам неласку. / Життя людського строки стислі. / Немає часу на поразку».

І століття тому, і сьогодні для освітян, науковців, культурологів, всіх тих, кого називаємо інтелектуальною верствою, найкращими людьми, актуальним завданням було і залишається завдання виховати особистість, яка б ідентифікувала себе з українською нацією. Процвітання держави є неможливим без виховання, без транслювання історичного, культурного досвіду, традицій молодому поколінню. Філософія, література, культура, мистецтво створюють цілісний образ нації, національний ідеал. Національна культура, впливаючи на масову свідомість, сприяє утвердженню нацією своєї національно-культурної ідентичності. В межах національної культури виявляються особливості світосприймання та світорозуміння нації.

Минуло століття, проте чи змінилася Україна та українська нація за цей тривалий час? Що маємо сьогодні? Ми здобули незалежність, але чи маємо національну ідео-

логію, чи виховуємо молоде покоління в патріотизмі та любові до української нації, чи маємо захоплюючий уяву образ волі та незалежності України?

На ці та інші запитання прагнули знайти відповіді представники наукової української еліти – історики, філософи, політологи – учасники конференції. Наскільки це вдалося – міркуйте самі, знайомлячись з публікаціями, що розміщені на сторінках цього числа «Гілеї».

Історичні науки:

- Кривошея В.В. Персоніфікація козацької старшини в історіографічній спадщині В'ячеслава Липинського.
- Гай–Нижник П.П. Монархічна Україна: яку державну модель передбачали побудувати в Україні гетьманці у другій половині ХХ століття.
- Передерій І.Г. Історіософські погляди В.Липинського дореволюційного періоду.
- Северинюк В.М. Питання української державності в публіцистичних творах Михайла Грушевського періоду Центральної Ради.

Філософські науки:

- Димитрова Л.М., Димитров В. Націотворчі тенденції в українському просторі.
- Козачинська В.В. Ієрархія цінностей в історіософській концепції В.Липинського.
- Остапчук Г.О. В'ячеслав Липинський: до української нації через українську еліту.
- Сторожук С.В. Ідея політичної нації В.Липинського в контексті сучасних націотворчих процесів в Україні.
- Стоян Д.В. Націологія В.Липинського та Ю.Вассіяна в контексті розвитку націоналістичних теорій першої половини ХХ століття.
- Танцюра О.Г. Сутність та основні засади концепції української державності В'ячеслава Липинського.

Політичні науки:

- Агарков О.А. Соціальна справедливість як сутнісний принцип соціальної української держави.
- Калущкий С.С. Козацьке землеволодіння в науковій творчості В. Липинського.
- Кревошеєва О.І. Громадсько–політичні рухи початку ХХ століття (консерватизм В'ячеслава Липинського).
- Кутуєв П.В. Трансформація ідеї розвитку в соціології розвитку та модернізації.
- Сухова Х.О. Еволюція концепції держави в соціальній та політичній теорії.

Халамендик В.Б. *Творческое наследие Вячеслава Липинского: вазгляд через столетия* (конференція)

Khalamendik, V.B. *Creative legacy of Vyacheslava Lipinskogo: vazglyad through centuries* (conference)